

RDEČI PRAPOR

Izhaja
v Ljubljani
vsaki petek.

Glasilo jugoslov. soc. demokracije.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje za celo leto 5.44 K, za pol leta 2.72 K, za četrt leta 1.36 K. — Za Nemčijo za celo leto 5.96 K, za pol leta 2.98 K, za četrt leta 1.49 K. — Za Ameriko za celo leto 7.28 K. — Posamezne številke stanejo 10 vin. — Reklamacije so poštne proste. frankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 12.

V Ljubljani, dne 23. marca 1906.

Leto IX.

NASLOVI:

Za vse dopise, rukopise, pisma, tičoča se lista: **Ur. „Rdečega Prapora“, Ljubljana.**

Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, inserate i. t. d.:

Upravištvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana,
Židovske alice štev. 5/I.

Volilna reforma in avtonomija.

Volilna reforma je v državnem zboru v razpravi. Na zbornični mizi leži načrt, ki se ga lahko v marsičem predela in ki se ga brezdvomno v posameznostih izpremeni. Vladna osnova je še nedogotovljena stvar; a vendar že deluje čudoviti upliv splošne volilne pravice, vendar je zbornica poslancev danes že popolnoma izpremenjena. Še sede v njej tisti poslanci, ki so bili tam pri otvoritvi tega razdobja in večinoma že prej, cela desetletja. Še govore govorniki tistih strank, ki so jih poslale v parlament na podlagi kurijških privilegij. In vendar je tako, kakor bi bil tam zbran zbor popolnoma drugih, novih ljudi; nov zrak veje v tej dvorani, nov duh plava po njej. Ako ne bi bilo do sita znanega grofa Sternberga, zaveznika Vsenemcev in ljubljence naših klerikalcev, pa Franka Steina in še dveh treh komičnih eksaltadov, ki jih ne more popraviti nobena družba, pa bi se človeku lahko zdelo, da ne sedi na galeriji avstrijskega parlamenta, nego da je zašel v zbornico kake civilizirane države.

Različne čase je že doživela palača na Francensringu; raznovrstni dogodki so se

odigrali v njej. Ali še nikoli ni bila ta dvorana tako podobna zastopstvu ljudstva, resni politični areni, kakor zadnje dni. Še nikoli ni stala debata na tako visoki stopnji, kakor stoji ta razprava.

Izraža se različna mnenja, često diametralno nasprotna. Vodi se boj. Hoče se argumente, močne, brezobzirne. Nasprotje treska ob nasprotje. In vendar: Debata je dostojna, kakor da so se nenadoma poslanci vseh kurij, vseh strank, vseh struj zavedli, da so poslanci, da govori v parlamentu, pred narodom in pred zgodovino.

Čudovita je moč splošne volilne pravice, ki lahko zbornico takih lastnosti, kakršnih je avstrijska, še na smrtni postelji tako temeljito izpremeni! Kajti nenavadno odlični ton, ki vlada sedaj v dunajskem parlamentu ni moči pripisati ničemur drugemu, kakor na obzorju žareči volilni pravici.

Ta ton je dobro znamenje za volilno pravico v dvojem pogledu. Od Taafovega padca pa do zadnjih dni se ni moglo govoriti o rednem poslovanju našega ljudskega zastopstva. Rekriminacije so pač nepotrebne. Kdor je preživel čas ve, kako je bilo. A od daleč se pojavi splošna volilna pravica, in glej! zbornica živi in dela! Ali je še treba dokazov, da je splošna in enaka volilna pravica potrebna parlamentu samemu in državi.

Uglajeni način debate pa tudi pokazuje, da je volilna reforma takorekoč zagotovljena.

Treba se je spomniti, kako se je govorilo v poslanski in v gosposki zbornici, ko je baron Gautsch dne 28. novembra l. l. v parlamentu naznanil, da vlada predloži osnovo volilne reforme! Kdor je bil takrat

v tej dvorani, ne pozabi nikoli na strastno, vse meje presegajočo jezo sovražnikov splošne in enake volilne pravice. Plemenitaski poslanci poljskega kola, fevdalna gospoda veleposestniške kurije, na svojo aristokratsko sliko ponosni zastopniki največjih privilegij so naenkrat začeli govoriti o maniri Sternberga, Steina, Fresla in Schneidra in strupene puščice so letale iz ust velerodnikov, kakor da hočejo tekrovati z najrazvrednejšimi obiskovalci lučnih beznic.

Kakšna razlika je med tedanjo in med sedanjjo debato! Ne da bi bili izginili nasprotniki volilne enakopravnosti iz te zbornice. Še jih je dosti javnih in tajnih. Ali njihov govor je drugačen kakor je bil; tudi če hočejo junačiti sami sebe pa vzkliknejo, da je volilna reforma mrtva, vibrira vendar v njihovem glasu nezaupanje in nekaj kakor resignacija. Prepričanje, da je volilna reforma neizogibna, se razširja tudi med tistimi, ki jo sovražijo. In tudi to je garancija za njeno izvedbo.

* * *

V tem oziru bi bilo vse lepo in prav. Vendar se v takih časih sme spati in če bi bila reforma že pri drugem čitanju sprejeta, bi moralo delavstvo še vedno stati na straži. Težave, ki se jih dela predsnovi, so raznovrstne; med njimi tudi ta, da se hoče na njena krila obesiti stvari, ki nimajo nobene zveze z njo. Vlada predlaga obenem reformo državnoborskega poslovnika, o kateri je »Rdeči prapor«² že pisal. Razne stranke pa prihajajo s svojimi posebnimi željami, ki se jih večinoma lahko vstee v poglavje »izpremena ustave«. Dosti je, ako navedemo ne-

Listek.

Hans Kirchsteiger:

Pod spovednim pečatom.

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil E. Kristan.

IX.

Dva tedna sta minula izza velike svatbe. Mlinar je bil res prvo nedeljo pri kaplanu na spovedi. Župnik je po svoji dolžnosti že najvdanejšje vložil škofovskemu konzistoriju ovadbo o kaplanovem »protestantovskem«² vedenju; kuharica je štela darilne novčiče kakor poprej; kaplan je tekal čez hribe k svojim bolnikom, molil in študiral je v svojem raju kakor poprej. Naenkrat mu prinese poštni sluga dva pisma. V enem je bil poziv škofovega konzistorija, naj se pride zagovarjat; drugo je bilo od njegove sestre. Pisala mu je:

„Ljubi brat!

Čudil se bodeš, da Ti še nisem odgovorila na pismo, ki si mi ga poslal po Lenki. Nisem mogla pisati, ker nisem imela časa. V hlevu imam namreč dve kravi s teleti, svinja pa je dobila štirinajst mladih. Sedaj sem vesela, da si mi poslal Lenko, kajti dobro zna raynati z živino v hlevu in tudi v kuhinji jo že prav dobro rabim. Nisem Ti pa hotela pisati prej, ker sem hotela najprej videti, kakšno je dekle. Saj si mi pisal tako malo o njej. Zakaj mi nisi pisal več o tem? Vse mi je povedala: Kako dober duhovnik si. To me veseli. V vodo pa ne skači več, kajti sicer lahko še sam utoneš, ali pa oboliš in umrješ in tedaj nimam več dobrega, ljubega brata. Ako ostane Lenka tako pridna, o čemur ne sumim, tedaj je ne zapustim, kadar dobi otroka. Sedaj smo tudi dobili novega kaplana; pri pri-

digah kriči in zmerja; kar ne maram iti več v cerkev, kadar ima on pridigo. Tudi političen kazino je ustanovil in rad bi dobil mojega moža vanj, a jaz ga ne pustim tja.

Sedaj nas pač kmalu obiščeš. Moj mož je kupil dva lepa vranca. Lahko se popelješ z nami v Krems, toda kočijažiti ne smeš. Ali še veš, kako smo se prekucnili, pa smo padli v sneg, ker si napačno potegnili povodnika? Lenka Te tudi lepo pozdravlja in se Ti še enkrat zahvaljuje za vse, kar si ji storil dobrega. Dala mi je tudi pet forintov, ki so ji ostali od potnine in pravi, naj Ti jih pošljem. Ali obdržim jih, kajti za otroka jih bomo rabili in tebi ni nič ležeče na njih; duhovniki imajo dosti denarja. Ali morda preveč razdaš? No, če potrebuješ kaj, pač veš, kje je Tvoja sestra, ki se Ti ne more dosti zahvaliti za vse, česar si je

koliko primerov. Nemški nacionalci sploh zahtevajo določbo nemškega državnega jezika; Mladočehi in Poljaki tirjajo avtonomijo; Vsenemci predlagajo izločitev Galicije in Bukovine iz zastopstva v državnem zboru, nekam podobno kakor Ogrska, le bolj konfuzno. To se deloma ujema s poljsko in mladočeško zahtevo po «avtonomiji».

O nemškem državnem jeziku govoriti, je sploh nepotrebno. Nemški nacionalci, ki zahtevajo z vso trdoglavostjo tako določbo, pokazujejo samo, da so ostali politični otroci in da so prespali ves razvoj izza 48. leta. To so sanje, ki se ne uresničijo nikoli več, ker nimajo stvarne podlage.

Drugo je vprašanje o avtonomiji in o federalizmu.

Kar zahtevajo Vsenemci, je zelo prozorno, a nelogično. Oni bi radi dali Galiciji obširno avtonomijo, to pa ne morda iz ljubezni do avtonomističnega načela, temveč iz nacionalno šovinistične spekulacije. Ako bi se razširilo delokrog gališkega deželne zboru tako, da bi poslanci iz Galicije v dunajskem državnem zboru glasovali samo v vojaških in nekaterih drugih «skupnih» zadevah, bi imeli Nemci v centralnem parlamentu zagotovljeno večino in Schönererianci računajo, da bi tedaj ostale avstrijske dežele lepo brez težav germanizirali. Misel na germanizacijo je sicer jalova; po sili se danes ne more nobenemu narodu več vzeti njegove narodnosti. Ali to sploh ni glavna stvar. Odločilno je, da bijejo Vsenemci sami sebe po zobeh, ako predlagajo avtonomijo za Galicijo, za druge dežele pa ne.

Zahteva čeških nacionalcev je bolj splošna. Oni zahtevajo razširjen delokrog za vse deželne zборе. Konjičku, na katerem jahajo, je ime deželna avtonomija, v kateri pa vidijo le prvo stopnjo k realiziranju, češkega državnega prava. To je program, s katerim ne morejo soglašati ne ostali Slovani, ne socialni demokratje, torej gotovo ne mi, ki smo Slovani in socialni demokratje. Politika čeških narodnjakov je v tem oziru skrajno egoistična in ni prav nič narodna, najmanj pa je slovanska; ravno tukaj se najboljše pokazuje ničevost tistega gesla «slovanske vzajemnosti», ki mu je tekla zibelka na Češkem.

Z deželno avtonomijo bi bili izmed Slovanov poleg Čehov tudi Poljaki lahko zadovoljni, ker bi tedaj lahko po mili volji zadržali Rusine. Čehi pa menijo, da bi bili gospodarji nad Nemci na Češkem in Moravskem. Njih kratkovidnost je velika. Kakor ni bilo mogoče pohrustati Čehov, ko je germanizacija cvetela, je tudi popolnoma izključeno, da bi se Čehom posrečilo, bodisi z najširšo

deželno avtonomijo slavizirati Nemce. Kakor pa je to stališče nebulozno, tako je tudi nevarno, ne le ostalim Slovanom, temveč Čehom samim. Ako bi se uveljavilo načelo deželne avtonomije, bi bili Čehi na Nižjem Avstrijskem žrtvovani in tukaj bi bila pač nevarnost veliko večja, da bi jih nemško morje, nemška gospodarska premoč in privlačna sila velikomestne kulture pripravila ob njih narodnost.

Rusini in Slovenci pa se morajo najodločneje upreti takim idejam. Prvi bi postali politični sužnji Poljakov, drugi pa bi bili razkosani na milost in nemilost izročeni drugim narodnostim, Nemcem in Italijanom.

Čehi, ki prihajajo neprenehoma s to staro, morda častitljivo, zato pa vendar ne pametno in pravično zahtevo, jemljejo s tem sami sebi pravico, imenovati se narodne. Kajti njih stališče ni nacionalno, temveč je državno. Njih cilj ni rešitev in neodvisnost češkega naroda, ampak ustanovitev države, v kateri bi vladali Čehi. In to je reakcionarno.

Kar se mora danes zahtevati, je narodna neodvisnost, narodna avtonomija. Avstrija je skupna država in v njej ne more veljati sto načel. Narodna avtonomija je edini temelj, na katerem lahko dosežejo vsi narodi enake pravice in zato mora ona biti cilj vsake poštene narodne politike. Deželna avtonomija bi bila nova zapreka na poti k temu cilju in zato je treba prezreti ceneno demagogijo, pa se odločno upreti takim nacionalno egoističnim nakanam.

Zahtevo pa je smatrati tudi nečasno, tudi ako ne bi govorili itak že tako tehtni argumenti proti njej. V času, ko se razpravlja o novem volilnem redu, je popolnoma neumestno in neopravičeno, vlačiti taka vprašanja na dan. Politični pomen volilne reforme tiči v tem, da se ima pokazati mnenje in stališče tistih, ki bodo imeli volilno pravico po sprejeti reformi. S tem, da sprejme preosnovo, priznava parlament in vlada, da mnenje prebivalstva sedaj ni izraženo in uveljavljeno. S tem priznanjem pa je nemogoče, vpeljevati tako dalekosežne reforme, ki naj vežejo bodoče volilce, stoječe morda na čisto drugačnem stališču.

Naloga poslancev, katerim je kaj ležeče na rešitvi narodnega vprašanja, in eksperimentiranje s tem vprašanjem, temveč skrb, da bode volilna reforma čim največ mogoče pravična. Vse drugo pa je v jedru škodljivo volilni reformi in narodnemu vprašanju.

Na Dunaju, sredi marca.

in šele s tem je bilo dokončano delo rešitve. Tudi za pričakovanega otroka je bilo storjeno najnujnejše; ne bode se mu treba pokoriti za očetov greh. Da, sestra je dobra; čim mu dovoli župnik nekoliko dni dopusta in čim lahko zapusti šolo in svoje bolnike, jo obišče. To pismo ga je prav tako razveselilo, kakor se ga je drugo neprijetno dotaknilo. Kaj hočejo od njega pri škofovskem ordinariatu? Nobenega greha se ni zavedal.

„Eh, kaj! Videli bomo. Za glavo ne pojde,“ si je mislil.

Tisti dan, ko je kaplan dobil ta pisma, je dejal mlinar zvečer svoji ženi:

„Speci mi jutri kozico rezancev.“

„Jutri imamo vendar mladega zajca s cmoki. Pečene rezance pa imamo šele v petek.“

„Sakram —! Če pravim, da naredi rezance, narediš rezance. In polno kozico jih hočem imeti, da veš. Pojutrišnjem odidem. Na romanje grem k Mariji Pomagaj, da veš.“

Dan po poroki se je bil v svojem strahu

Politični odsevi.

Državni zbor dobi prihodnji teden na razpravo nujni predlog, ki zahteva posebno državnopravno stališče za Galicijo. Gališki deželni zbor naj dobi kompetenco za vse tiste zadeve, ki so danes pridržane delokrogu državnega zbora, a niso strogo «skupne», kakor zadeve armade, zunanjskega zastopstva itd. To bi bil po piliki tak položaj, kakor ima danes Hrvatska napram Ogrski. Tudi posebno delegacijo v državnem zboru bi imela Gališka, kakor jo ima Hrvatska v Budimpešti in kakor tam, bi glasovala samo v skupnih zadevah. Zanimivo je, kako si v tej stvari podajata roko dva gospoda: Poljaki in Vsenemci; med obema pa stoje češki konservativni veleposestniki, ki mislijo, da se s tem sproži vprašanje deželne avtonomije. Češko plemstvo bi namreč rado igralo na Češkem tisto ulogo, katero igra na Ogrskem ondofnarištokratska oligarhija. S predlogom se bode menda le izgubilo nekoliko časa.

Debata o volilni reformi v parlamentu se bliža koncu. Zadnje dni sta govorila tudi dva Slovenca: dr. Šušteršič in dr. Ferjančič. Stvar je v resnici žalostna; od liberalnega zastopnika bi človek pričakoval liberalen, krepak, svež govor. Ali slovenski liberalci so menda le še za to na svetu, da razočarajo vsakega, kdor veruje še količkaj v liberalizem. Dr. Ferjančiča govor je po sili spominjal na otroka, ki mu je stric prinesel konjička, a mu barva grive ni všeč, pa se kremži in cepeta in drži sobo, naj se mu tudi prigovarja, da se grivo še lahko drugače pobarva in da je konj s tako grivo vendar še konj in drugega kakor nič. «Volilna reforma ne reši narodnega vprašanja,» «rajši nič, kakor to», «škof je izdal pastirsko pismo proti liberalcem» — to je skelet Ferjančičevega govora. Nazadnje se še ne ve, ali je Ferjančič sploh za volilno pravico, ali ne. Navadno so bili ravno naši liberalci jako oportunistični ljudje in prav njih politični nauk je bil, da se sme le toliko zahtevati, kolikor se more doseči. Od kod naenkrat tolika intrasigeanca? ... Takega liberalizma ne razume živ krst. V narodu hočejo izpodrinuti klerikalce. To pa hočejo doseči tako, da pripuščajo klerikalcem demokratične nastope, pozo in masko ljudskih prijateljev, sami pa hodijo na visokih koturnih in docirajo nauke, ki jim niti abecedarji na verujejo več. Ali je bilo liberalcem res treba te nove blamaže? Poleg Šušteršičeve filipike je bil Ferjančičev govor res blamaža. Vodja kranjskih klerikalcev je gotovo demagog; o tem ne dvomijo niti generalsteblerji klerikalne stranke. Ali vsaj bolj diplomatičen je, kakor naši

učil v počitnicah. Knjige o poljedelstvu, ki si mi jih poslal, mi zelo ugajajo; mnogo se lahko naučim iz njih.

Ali vaš mlinar, ki se je pred nedavnim oženil, mora biti slab človek. Ti, čuvaj se ga. Kdor najprvo zapelje ubogo dekle, pa jo pusti potem na cedilu in v bedi, je zmožen vsake hudobije. Čuvaj se tega človeka; zdi se mi, kakor da bi pahnili tudi Tebe v nesrečo kakor Lenko.

Za danes moram končati in vse, kar bi Ti imela še povedati, si prihranim za tisti čas, kadar nas razveseliš s svojim obiskom.

Pozdravlja in poljubuje Te v sestrski ljubezni Tvoja hvaležna sestra Ana.

Lep pozdrav od mojega moža.

Sedaj vidim, da sem zapisala veliko neumnost z mojim „poljubuje Te“. Zapisati bi bila morala „poljubujem prečastito roko“. Duhovnika tudi sestra ne sme več poljubiti.“

To pismo je kaplana zelo razveselilo. Lenka je našla pri njegovi sestri nov dom

zaobljubil k Mariji Pomagaj, da uide zaporu. To obljubo je hotel izpolniti. Ako se doslej ni izvedelo ničesar, se mu sploh ni treba več bati ničesar. Tudi pred kaplanom ga ni bilo nič več strah, odkar je bil pri njem na spovedi in je tam povedal, kaj je storil. Vsled spovednega pečata je postal tudi kaplan neškodljiv. Seveda je kaplan tako govoril, da ga je spreletavala mrzlica. Kolena so ga bolela, kajti najmanj pol ure ni prišel iz spovednice. Zato pa ga je sedaj tudi sama jeza nad popom.

Ali mlinar je imel srečo. Še druga skrb mu je ležala na srcu: Zapeljana Lenka v hiši staršev. Sedaj pač ne bode drugače, kakor masno plačevati, ako pojde dekle k sodniji. In v kakšni luči bode tedaj pred svojo ženo? Ali pa če bi mu Lenka kar prinesla otroka v hišo? Prišeci, da ni oče, bi bilo nazadnje še najpametnejše.

Ta kamen se mu je zvalil s srca. Ko je bil pretečeni teden zaradi dote pri očetu, je na svojo radost slišal, da je Lenka odšla in da nihče ne ve, kje je.

liberalci. Kar je dejal o volilni reformi, je bilo večinoma dobro in iz njegovih besed je dihlo zdravje. Govoril je pred Ferjančičem; da mu ne bi bilo ostalo nič več materijala za govor, se pač ne more reči. A če govori izza svojega političnega tekmeca tako medlo, tedaj mora to narediti vtisk labodjega speva. Liberalci imajo morda še nekaj želje, ali volje za življenje nimajo. To prica Ferjančičev govor.

Ogrska vlada je naredila neumnost. Drugače se ne more krstiti njenega ukaza, s katerim je razpustila upravni odbor koalicije. V naredbi je rečeno, da si je odbor lastil pravice, ki pripadajo samo državnim eksekutivi in da je nastopal kakor protivlada. Da se je na Ogrskem vgnezdil absolutizem, je gotovo. Tudi ta razpust je absolutističen korak; Fejervary, ki se je od Kristoffyja pač marsikaj naučil, vendar ne more pozabiti, da nosi sabljo. «Dienstrenglement» mu tiči v vseh kosteh. Njegovo opravičenje razpusta je popolnoma ponesrečeno; odbor koalicije ni društvo, ki se ga po zastarelih zakonih naših držav lahko razpusti, temveč je organ političnih strank, ki se po vseh konstitucionalnih nazorih lahko združujejo, kakor se hočejo. Od ideje parlamentarizma je ideja političnega strankarstva ne ločljiva; politična stranka pa je po svojem bistvu tako svoboden organizem, da se upira vsakemu paragrafiranju in vsaki avtoritativni določbi. Jasno je, da brezparlamentarni čas v parlamentarni državi ne more pretrgati življenja političnih strank in funkcije njih organov. Eksistenčna opravičenost koalicijskega odbora torej ni prenehala, ker je državni zbor razpuščen. Pravice eksekutive si pa odbor ne more lastiti, dokler nima materialne moči, s katero bi lahko izsilil izvršitev svojih sklepov. Fejervary je torej ustrelil kozla. Ali zopet je značilno, da je ostala dežela tudi spričo tega nedvomno absolutističnega koraka mirna. S koalicijo nimajo sočutja.

Baron Fejervary je sprej dne 13. t. m. zopet deputacijo volucev iz Nove Pešte, obstoječo iz 150 udov, ki je čestitala minister-skemu predsedstvu, da je ostal čvrst v boju za razširjenje ljudskih pravic. Vodja deputacije je naglašal, da si lasti koalicija pravico, govoriti v imenu večine naroda, v tem ko ogromna večina sploh nima političnih pravic in ne stoji v taboru koalicije. Baron Fejervary se je deputaciji zahvalil v daljšem govoru, v katerem je naglašal, da je splošna volilna pravica neizogibna. «Vsaka druga rešitev,» je dejal, «ki bi hotela pogreti to sedaj neodložno zahtevo duha časa, je nemogoča. Delavsko ljudstvo izpolnjuje svoje dolžnosti napram državi; davke plačuje in vo-

jaško službo izvršuje. Gospoda moja, videl sem po deset tisoč sinov najnižjih razredov ljudstva na bojnem polju, ko so sredi toče krogelj naskakovali sovražne topove, pa so prelivali svojo kri za kralje in domovino. In pravim Vam, gospoda moja, tistim, ki tako junaško izpolnjujejo svojo politično dolžnost, se ne sme in ne more jemati političnih pravic. Tudi politični razum zahteva splošno volilno pravico. Kadar pridejo zastopniki širokih slojev v parlament, stopijo socialna in gospodarska vprašanja v ospredje. Najvažnejši gospodarski interesi so že več kakor leto dni zanemarjeni. Milioni ljudstva so v bedi, pa čakajo na pomoč zakonodajstva. Koalicija pa ne sliši njih klica. Blagostanje in pravice ljudstvu, to je moje geslo.» — Ne da se prezeti, da so to znamenja, ki kažejo, da koalicija niti med sedanjimi privilegiranimi volilci nima tako ogromno število pristašev, kakor je kričala ves čas. Njena dosedanja taktika sploh polagoma peša. Tako se n. pr. množi število županij, v katerih sklepajo uradniki, da bodo izvrševali svojo službo, dokler ne bode vlada zahtevala od njih kaj protipostavnega. Prostovoljno vplačane davke oddajajo državni blagajni in tudi rekrutom, ki gredo prostovoljno na nabor, ne delajo več težav.

Gode pa se tudi še drugi čudeži. V nedeljo je bil grof Apponyi v Jaszberenyiju, kjer je poročal svojim volilcem. V svojem govoru se je v imenu neodvisne stranke izrekel za splošno volilno pravico. Res, skoraj da je to čudež. Ni še minilo pol leta, kar je grof Apponyi, ko je Fejervary napovedal volilno reformo, izrekel, da se izseli v Ameriko, ako pride splošna volilna pravica. Danes je sam za njo! Ako bi bila Košutova stranka pred enim letom tako govorila, pa bi bil položaj danes gotovo drugačen. Ali meščanski političarji se nočejo ničesar naučiti pravočasno.

Na Ruskem sejejo še vedno veter. Politični razum bi moral reči vladi, da dejanje vojnih sodišč, ki ne najdejo dosti ljudi, ki bi jih obsodili na smrt, ni modro. Ako bi hoteli pomiriti prebivalstvo, bi se morali pri vladi sami pomiriti. Toda avtokratični terorizem nima konca ne kraja. Poročnik Šmid, ki je stal na čelu sevastopolske mornarske ustaje, je bil obsojen na smrt na vislicah. Splošno se je pa pričakovalo, da bo pomiloščen. In to se je res zgodilo — toda na ruski način. Obesili ga niso, temveč s tremi mornarji so ga ustrelili. Seveda je vladni barbarizem zadnje mesece tako okrutno razgrajal, da eno človeško življenje spričo številnih žrtev skoraj nič več ne šteje. Ali pregovor, da se polna kupa preljuje vsled ene

kapljice, ni prišel ob veljavo. Ravno za Šmida so bile simpatije v javnosti nena- vadno žive. Čeravno so bili mnogi drugi v tem revolucionarnem času gotovo večji junaki. Ali zanimanje in simpatije hodijo svoje poti. Za Šmida so upali, da bode pomiloščen in upanje je potrto. Admiral Čuhnin je potrdil smrtno obsodbo in na osamljenem otoku so ustrelili poročnika s tremi tovariši. In — med mornarji se že pokazuje nevarno gibanje. Kako se motijo tisti, ki mislijo, da bodo v toliki krvi zadušili revolucijo!

Na Francoskem je začelo gibanje, da se odpravi vojno sodišče v miru. Vlada noče nasprotovati, ako bode v zbornici podan predlog v tem smislu.

Dopisi.

Radovljica. Znano je, da je položaj proletarca tem slabši, čim manjši je kraj, kjer živi, odnosno čim manj je tam delavstva. To opazamo tudi v Radovljici. Navesti hočemo samo nekoliko slučajev, ki pokažejo, kako se ravna s proletarcem tudi tam, kjer bi bilo pričakovati, da se poda vzor drugim delodajalcem. Ustavimo se najprej na naši poti. V Radovljici imamo enega samega pismo- noša, čeravno bi imela dva popolnoma dosti dela. Ker se nam zdi čudno, da opravlja v takem trgu en sam človek to službo, smo se nekoliko informirali in reči moramo, da je to pravi trpin. Svojo službo mora nastopiti pri jutranjem vlaku ob pol 2. uri po noči. Po dnevi mora ves čas raznašati pošto in če ga dva dni zasledujete, se lahko prepričate, da ima komaj toliko čaa, da se naje, kajti biti mora tudi pri vsakem poštnem vlaku na postaji. Opraviti ima seveda tudi z denarnimi pošiljatkami in za to vtudljivo in odgovorno službo dobiva, kakor smo slišali, nezaslišano visoko plačo: 50 kron na mesec, od česar se mu še nekaj odračuna za penzijski sklad in od česar si mora sam kupovati službeno obleko. — Naredimo par korakov dalje do mestnega sluga. Imeti bi morali naravno stanovanje poleg zaporov. Tako je bilo prej vedno v navadi. Prejšnji tuje sluga so prisilili večkrat za povišanje plače in za nameščenje še enega sluga, ker je za enega preveč dela. Prosili so seveda zaman. A sedanjemu se ne le ni nič povišalo, temveč vzelo se mu je še stanovanje, ki je oddano proti mali odškodnini privatni osebi v porabo. Vprašati bi bilo, kdo ima sedaj nadzorstvo nad zapori in ključje? Kdove, morda stanujejo sedaj tudi v zaporih privatni ljudje. Ali mestni sluga mora molčati, kajti tako hoče neka oseba. Da je domačin ravno tako kakor pismo- noša, to mu nič ne pomaga,

„Gotovo si je kaj storila, in to je tudi najboljše za njo in za otroka, pred vsem pa zame.“

Imel je torej še en uzrok, da se poda poln hvaležnosti nad srečnim izidom vseh dogodkov na božjo pot.

Ali tudi Cenka bi šla rada k Mariji Pomagaj. Smrt njenega dolgoletnega ljubčka jo je vendar močno potresla. In tudi njen mož le ni bil tak, kakor si je bila mislila zakonca. Že sedaj je surov in goropaden. Kaj bode šele pozneje? Kmalu je potlačil njen ponos, tako da se ji je že v tem kratkem času skupnega življenja z možem pogostoma porodila misel naskrivaj: Da bi bila le vzela Miho! Kako lepo bi bilo tedaj! Sama bi bila gospodinja v hiši, mož pa bi jo nosil na rokah. Sedaj mora biti še vesela, da ji je mož po mnogih prošnjah dovolil, da sme z njim na božjo pot.

Rezanci so bili pečeni in z okajenim mesom spravljani v torbo. In sedaj se peljati v čisto namazanem koleslju v mesto na železnico.

Na pol pota sta opazila pred seboj na cesti črno postavo, katero sta kmalu dohitela. Bil je kaplan, ki je hotel tudi na železnico, da se odpelje s pozivom v žepu v škofijo.

„Ti, naš duhovni gospod gre tam le. Reci mu vendar, naj sede na voz,“ je prosila kmetica.

Mlinar pa ji ni dal odgovora. Švignil je z bičem po konju, da je imel kaplan komaj dosti časa za skok čez jarek, drugače bi ga bilo povozilo.

„Kaj pa ti je vendar? Duhovni gospod ti je —“ dalje ni mogla govoriti.

„Ne govori mi o prokletem popu!“ S tem je mlinar na kratko odrezal pogovor.

Slučaj je nanesel, da so se vse tri osebe na železnici sešle v enem vozu. Kaplan je prijazno nagovoril mlinarja, vprašal ga je, kam potuje, govoril je o vremenu in o lepem konju. Vedel se je tako, da se ne bi zdelo, da je zato neprijazen ali zdržljiv, ker ve, da ima mrliča pred seboj.

Kaplan je prišel prvi do cilja in do

dolgega nosa zaradi nagrobnega govora. Ni pa bila taka nevihta, kakor jo je bil priredil župnik doma. Škof je bil pač strog, toda pravičen. Ko je bil „službeni del“ končan, je celo povabil kaplana na obed. Pri kosilu ga je vprašal:

„Gospod kaplan, kaj boste pridigali v nedeljo?“

„O dobrem pastirju, ki daje življenje za svoje ovce.“

„Ne, ne, tega ne storite. Pridigajte rajši o deročem volku, ki hodi sedaj okrog, pa žre uboge ovce. Pridigajte o grdobnem liberalizmu, ki mi hoče uničiti zvesto čredo. Pridige morajo biti času primerne. Vzemite si sploh svojega gospoda župnika za vzor, ki je eden mojih najdostojnejših dušebrižnikov. Upam, da ne zaslišim nobene tožbe več zaradi Vas; tedaj Vam ostanem tudi naklonjen škof.“

Kaplan se je nem poklonil v znamenje pokorščine.

„Še nekaj Vam hočem položiti na srce,“ je nadaljeval škof poučevalno. „Tudi prav

še celo na škodo mu je. Take so razmere v malih mestih.

Trst. (Kapitalistična brezobzirnost.) Tukajšna tvrdba Costruzioni Impresa Zamatia je imela vposleno veliko število zidarjev, ki so delali v ulici Carlo Ghega in v ulici Celini Benvenuto. Čeravno je gospod Zamatia jako bogat, kajti odkar ni več sam delavec, je vedno znal izborno izkoriščati delavsko moč in si iz delavskega truda nakopiti ogromno bogastvo, mu vendar še ni dosti. S profitom, ki bi ga imel, ako bi vsaj nekoliko moderno ravnal z delavci, ni zadovoljen; hotel jim je v svojo korist prikrajšati počitek, pa je zahteval, da bi hodili zjutraj in opoldan po 10 do 15 minut prej na delo, kakor je bilo dogovorjeno. Delavci so na to sklicali shod, kjer so sklenili, da nikakor ne odstopijo od svoje pravice. Zamatia se je jezil, a molčal je. Sedaj pa, ko je prišla hiša pod streho, se je znesel nad delavci. V soboto, 10. t. m. zvečer je poklical tiste delavce, ki so svoj čas vodili shod, glavno organiziranih, med njimi največ Hrvatov, pa jim je odpovedal delo. Ze dva dni poprej je vzel nekoliko novih delavcev in dejal je, da bode pisal v Italijo po nove delavce, češ, da mu nič ni, ako ga to velja 20 tisoč, saj ima denarja. Odkod ga ima, pa ni povedal. Tako ravanje pač ni mogoče dosti strogo obsoditi. Ako bi imel gosp. Zamatia smisla za kaj drugega, kakor za profit, bi ga moralo biti sram takega nizkotnega masčevanja. Žal, da zidarji še niso tako organizirani, kakor je treba. Sicer bi tem izkoriščevalcem kmalu prešle take muhe. A tisti, ki še niso v organizaciji, naj pomislijo, da velja pregovor: Danes meni, jutri tebi. Prihodnjic jih ravno tako zadene ošabna brezobzirnost izkoriščevalca in dokler ne bodo imeli močne organizacije, se ne bodo mogli upreti nobeni krivici.

Domače stvari.

O vprašanju šolstva zavzema liberalni avtor v «Slovenskem Narodu» nekam modernejša stališča. Zahteva namreč izvrševanje obstoječega zakona, izboljšanje v protiklerikalnem smislu, odpravo zadnje naredbe učnega ministrstva, narodno avtonomijo glede šolstva in izboljšanje učiteljskega položaja. Z vsemi temi točkami smo tudi mi sporazumni, bojimo se le, da bode težje pridobiti za take zahteve tiste, med katerimi hoče liberalna stranka iskati pristaše. Naše meščanstvo ni protiklerikalno; to se pravi, množica tega meščanstva ni nasprotna klerikalizmu in bivstvu klerikalizmu, temveč je

pridno kuharico imate v hiši, o kateri poroča gospod župnik le vse dobro. V kano nični starosti je že in to je glavna stvar za me. Vsako nedeljo gre k spovedi, torej je zelo pobožna in krepotna. In, kar moram priznati s pohvalo: Predstojnica deviške družbe je. Castite in spoštujte v njej krščansko devico.

Kaplan je bil dovolj pameten, da tudi sedaj ni ugovarjal. Molk je najpotrebnejša krepot vsakemu kaplanu.

Še mnogo je govoril škof o hudobni novi šoli, o civilnem zakonu, o časopisju, o volitvah. Končno je bil kaplan milostno odpuščen s škofovim blagoslovom, ki ga je sprejel na kolenih.

Juha torej vendar ni bila tako vroča, kakor mu jo je bil skuhal župnik s kuharičino pomočjo.

Tudi zakonca iz mlina sta srečno dospela k Mariji Pomagaj. Njuna prva pot je bila v cerkev milosti. Mlinar je kupil dve sveči ter je žrtvoval eno za Miho, eno pa za Lenko — ker je pač vse tako lepo končalo.

samo ponekod protipopovsko. Jezi se, ako hočejo popi povsod komandirati, ali ne bi se postavilo v bran proti klerikalnim zahtevam. To se vidi jasno pri družbi sv. Cirila in Metoda. Dokazano je, da je to klerikalna družba; njen namen je, snovanje konfesionalnih, popolnoma po škofovih zahtevah urejenih šol — a liberalno meščanstvo služi tukaj klerikalnim tendencam s slastjo. Ne vemo, koliko pristašev bi se dobilo med meščanstvom, ako bi se ustanovilo slovensko «Svobodno šolo». Naše meščanstvo ni vzgajeno v zapadno liberalnem duhu. Seveda ako imajo liberalci resno voljo glede osvoboditve šole, tedaj bi jih sedanje žalostne razmere ne smele zenirati. Zaupnemu shodu je namen, ustanoviti novo liberalno stranko; o reformiranju ni vredno govoriti, kajti danes ni liberalne stranke. In bilo bi za liberalce tudi resnično bolje, postaviti se na to stališče. Ustanoviti je treba novo stranko. Tu pa ne bi smel biti merodajen namen, da se vstvari takoj novo stranko; to bilo le tedaj mogoče, ako bi se delalo koncesije na vse strani, a v ta namen ni treba svobodomiselne stranke. Koncesije delajo ze klerikalci radi. Stranka, ki bi stala na čisto svobodnemiselnem naprednem stališču, ne more biti danes na Slovenskem velika. A to nič ne de. Kar je v začetku malo, lahko raste in se razvija. Kar je veliko, pa lahko razpade; v tem doživi že «ljudska stranka» še svoje izkušnje! — Končno vse to ni naša stvar. Liberalna buržoazija naj si uredi svoje razmere kakor hoče. Ali kar se šolstva tiče, smo zainteresirani. Gotovo je, da je boj za osvoboditev šole na Slovenskem nemogoč brez socialne demokracije. Glede tega se menda tudi klerikalci ne motijo. Med nami in med vsako meščansko stranko so in morajo biti velika nasprotja. Ali v šolskem vprašanju bi bilo mogoče sodelovanje. In zato imamo mi, ki stojimo brezpogojno na stališču svobodne šole, pravico vprašati, kaj ukrene nova stranka v tem oziru.

„Slovenec“ — prijatelj delavcev. Ko smo zadnjič nekoliko posvetili na klerikalno prijateljstvo napram delavcem, s katerim se naši srednjevečeži radi bahajo, se je «Slovenec» silno raztogotil in delal se je do dna srca užaljenega. A glej! Prav malo vode je preteklo po Ljubljani in klerikalno prijateljstvo se že kaže v praksi. Razmere krojaških pomočnikov v Ljubljani so neznosne in vsled tega so sklenili, predložiti mojstrom neke zahteve, ki so z ozirom na položaj prav skromne. Sklenil jih je pomočniski zbor krojaške zadrage, torej popolnoma nepolitična, v smislu zakona obstoječa korporacija. A pobožni «Slovenec», prijatelj delavcev, je

Mlinarica pa je prinesla težke kamne seboj, ki naj bi jih ji Marija odvezla. Prvi ji je ležal na srcu; to so bili grehi, ki jih je zgrešila še pred poroko, nenadana smrt Mihe, pa njen neprijazni mož; drugi kamen, ki ji je močno pritiskal srce, je bil njen otrok, ki ga je sprejela v grehu. Da bi oblažila nebesko mater, je storila sveto, veliko obljubo. Darovala je otroka se v materinem telesu sveti Mariji, da postane iz otroka duhovnik, ako bode deček in da izbriše pred oltarjem materin greh, ali pa da pomaga kot nuna za svetim samostanskim zidom poravnati materino napako.

In mati božja je morala sprejeti to obljubo ravno tako, kakor mlinarjeve sveče. Saj mrtva podoba milosti ni mogla govoriti, sicer bi bila dobila mlinarica pač odgovor, da bi bilo izgubilo vsako romanje veljavo.

Drugi dan sta šla seveda oba k spovedi. Mlinarica je imela vprašati nekaj prav posebnega, kar ji je delalo še več skrbi kakor greh in otrok. Mučil jo je dvom, ali mora priznati svojemu možu, da je bila že

že na nogah, pa ščuje proti opravičenim zahtevam pomočnikov, hinavsko kričeč, da hočejo socialni demokratje podražiti obleke. Da je v svoji sobotni številki nakopičil toliko laži, kolikor je v 22 vrsticah le mogoče, se razume samo po sebi. Laž je, da je socialno demokratično strokovno društvo predložilo zahteve, resnica pa je, da jih je predložil pomočniski zbor zadrage. Laž je, da zahtevajo, naj bi bil prvi majnik prost in plačan dan; v resnici zahtevajo, naj bodo plačani drugi prazniki, ki jih niso pomočniki dekretirali, prvi majnik pa bodi prost. Laž je, da si je predsednik soc. dem. strokovnega društva postavil neki privilegij, da bi on še dalje lahko delal na domu, resnica pa je, da zahtevajo pomočniki sploh v delavnicah take zdravstvene in čistotne razmere, da se more tam delati.

Stališče «Slovenca» je seveda razumljivo. Nihče ne more služiti dvema gospodoma in ker bi se klerikalno trobilo rado prikupilo mojstrom, misli, da mora udrihati po pomočnikih. Tistim, ki še vedno mislijo, da je klerikalcem res blagor delavstva pri srcu, se bodo vsaj polagoma odprle oči. Ali mojstrom se na ta način tudi ne koristi. «Slovenec» pravi, da naj pomočniki napravijo red v tistih delavnicah, kjer ga ni. Da nimajo delavci nobene moči, ako ne postopajo složno, nego vodijo boj v vsaki delavnici posebej, bi tudi klerikalni organ lahko pojmlil. Na te limanice se pomočniki ne bodo vjeli. Dobro bi pa bilo, da bi tudi mojstri presodili stvar s svojega, ne pa s «Slovenčevega» stališča. Kar jim škoduje, niso zahteve pomočnikov, temveč konkurenca, ki jo delajo drug drugemu. To konkurenco pa se spravi najprej s sveta, ako se vpelje povsod enake razmere. Ako bode moral mojster A plačati svojim pomočnikom toliko, kolikor mojster B, bode moral tudi svojim naročevalcem računati tako kakor B, konkurenca bode tedaj obstajala v solidnosti dela, ne pa v umazanem podcenjevanju. Mojstrom je treba več solidarnosti in organizacije, ne pritiska na pomočnike. Tudi ako hočejo voditi boj s konfekcijo, jim je potrebna organizacija. S pritožbami ne bodo spravili veleindustrije s sveta. Menda bodo torej mojtri sami prevdarili stvar in ne pojdejo k «Slovencu» po svet. Kar bi se tam nancili, bi jim pač lahko škodovalo, pomagalo pa nikakor ne.

Delavci niso stavili svojih zahtev tjavendan in iz objesti, temveč zato, ker jih beda mori in ker se v dosedanjih razmerah ne more ekzistirati. Složni so v svojem nastopu in «Slovenec» jezuitizem jih ne razdruži.

mati vsled druge ljubezni, ko je poročila njega. Vest ji je dejala: „Povedati moraš, sicer si lažnjivka in goljufivka. Bodi poštena, pa se spokori za to, kar si storila.“ Ali kaj bi mislil mož? Pa šele ubogi otrok — kaj bi moral pretrpeti! To je bila še večja skrb. Spovedovalec, prav mlad menih, sam ni prav vedel, kaj naj pravi. Končno je dejal: „Počakaj deset minut tukaj: Potem se vrnem.“

Odšel je iz spovednice v svojo celico in je vzel moralno svetega Liguorija v roko. Našel je rešitev za to vprašanje vesti, pa se je povrnil s poročilom, ki je donelo mlinarici še mnogo lepše, kakor romarsko zvonjenje:

„Nič ni treba, da bi povedala svojemu možu. In če te vpraša, reci: Ne, tega greha nimam na sebi. Tudi lahko prisežeš, da si popolnoma nedolžna. Lahko storiš to, ker si se izpovedala, vsled česar si zopet čista in nedolžna. Niti Bog ne ve ničesar več, torej tudi ni treba, da bi vedel človek.“

Cenka je torej res pustila težke kamne pri Mariji Pomagaj. Njeno srce je bilo lahko

Za razmere na južni železnici je značilna razprava ljubljanskega sprevednika Uršiča proti nekemu dr. Hengelmüllerju, ki se je vršila dne 6. t. m. na Dunaju pri okrajnem sodišču Neubau. O tej zadevi se nam poroča sledeče: Meseca aprila pretečenega leta se je peljal neki dr. Hengelmüller iz Opatije na Dunaj. Na reškem kolodvoru je izrazil sprevedniku Uršiču željo, da bi zanj in za njegovo družino, skupaj za šest oseb, odkazal poseben kupe! Uršiču se je odprl oddelek, v katerem je bilo osem sedežev. Kmalu pa je odšel dr. Hengelmüller v sosednji kupe. Sprevednik ga je večkrat opozoril, da je ta oddelek naročen in ga je prosil, naj zapusti kupe. Oni pa mu je odgovoril: «Saj nisem letošnji zajec! Ta švindl že poznam!» Sprevednik se je skliceval na svoje predpise, dr. Hengelmüller je razdražen odgovarjal in Uršič je dejal, da se bode moral za besedo «švindl» zagovarjati. Dr. Hengelmüller pa je odgovoril še enkrat: «Poznamo ta švindl! Mene in ravnateljstvo oslepajte. Tukaj je moja karta, dober prijatelj generalnega ravnatelja dr. Egerja sem. Vam že pomagam!» V Ljubljani je sprevednik Uršič izstopil ter je naznanil dogodek. Tri dni pozneje pa je prišel od generalne direktije brzojavni ukaz, naj se Uršiča odstavi od službe pri brzovlakih in naj se ga dodeli tovarnemu prometu. V naznanilu, ki ga je dr. Hengelmüller uposlal generalni direktiji, je tudi dejal, da je bil Uršič pijan. Generalna direktija sploh ni preiskala slučaja, temveč je enostavno na pritožbo ravnateljevega znanca kaznovala sprevednika. Uršič je na to tožil Hengelmüllerja zaradi žaljenja časti v službi. Tožbo je dobilo najprvo okrajno sodišče v Voloski; nastal pa je prepir zaradi kompetence in končno je bila stvar odkazana neubauskemu sodišču. Dr. Hengelmüller ni prišel na razpravo. Njegov advokat dr. Wagner je predložil zdravniško spričevalo, da je bolan in da morda še pol leta ne ozdravi. Zastopnik Uršiča, odvetnik dr. Braas je predlagal, naj se vsekakor izvrši obravnava, ker so že vse priče zaslišane in ker se ne more zahtevati, da bi trpel sprevednik še pol leta škodo. Sodnik je s tem soglašal. Prečitelo se je protokolirane izjave. Dr. Hengelmüller je priznal besedo «švindl», izgovarjal pa se je, da jo je rekel samo napram svoji ženi; trdil je tudi, da je bil Uršič pijan. Enako so pričali člani njegove družine. To pa so odločno zanikale druge priče, neki dr. Hinterstoißer, neka dama in dva sprevednika. Tudi Uršič sam je bil zaprisežen in zaslišan. Sodnik je obsodil obtoženega dr. Hengelmüllerja na globo 50 K. S svojo zahtevo po

odškodnino 20 K mesečno je bil tožitelj odkazan na civilno pravdno pot. — Ravnateljstvo južne železnice izpozna sedaj menda vendar, da je storila Uršiču krivico in jo popravi. Za bodoče pa bi bilo dobro, da se v takih rečeh ne prenaagli.

„Slovenski Narod“ je v vprašanju volilne reforme še vedno neodkritosrčen. Kjer le more, se trudi, da bi napravil «stimung» proti njej. Tako je zadnjič dejal, da sto let ni več pričakovali pravičnejše uredbe, ako bode sedaj sprejeta volilna preobnova. Ako je «Narod» tako pesimističen, potem sploh ne razumemo, kako je mogoče, da drži pokonci zastavo napredka. Kako se more list boriti za načela, v katera sam ne veruje? Naprednost naših liberalcev nam sicer nikoli ni posebno imponirala, ali vendar nismo mislili, da delajo s to besedo sami sebi vodo. Mogoče pa je tudi, da ima «Narod» malega mačka, ker ga jezi, da se položaj za splošno volilno pravico očitno popravlja in da vsi dunajski telegrami o predstojećem padcu Gautscha, o pokopu volilne reforme i. t. d. niso doživeli uresničenja, pa je v tej togoti postal malodušen ravno tako kakor takrat, ko je Štefe na galeriji deželnega zbora zakričal, da liberalci tudi v Ljubljani ne dobe več mandata. V tem slučaju bi bilo dobro, da si malo pomiri živce in da se spomni na znane besede Grka: Panta rei — vse teče. To velja tudi za volilno pravico. Po reformi bode državna zbornica temeljito predrugačena, odgovornosti poslancev bodo drugačne — kdo naj verjame, da se ne pokažejo tam tudi zahteve glede izboljšanja volilne pravice? Ali mislijo v Knafllovih ulicah, da bodo avstrijske žene tudi še sto let spale? In da postane prebivalstvo politično bolj razsodno, kakor je sedaj, kar bode tudi uplivalo na mehanični in na legislativni razvoj volilne pravice, to prezirajo popolnoma v «Narodovem» uredništvu? — Le izvedite sedaj potrebno reformo, pa se za bodočnost ni treba bati.

Mizarje v Ljubljani se opozarja na vabila, ki so jim bila vročena ta teden in se jih nujno poziva, da se jim polnoštevilno odzovejo, ker je predmet jako važen.

Tako fin žurnalistični ton, kakor v slovenskem časopisju, je pač drugod komaj v najbolj zakotnih listkih doma. Eleganca političnega boja med liberalci in med klerikalci je vzajemna; «Slovenski Narod» in «Slovenec» si nimata v tem oziru ničesar očitati. Predpreteklo nedeljo so imeli klerikalci svoj protestni shod. Čvekanje žensk in moskih je bilo gotovo dosti smešno; ali da je «Slovenski Narod» ironiziral govornice s aforizmi iz njih privatnega življenja, ki ni nikomur nič mar, je bilo ravno tako nepotrebno, kakor

nedelikatno. V svoji krščanski ljubezni do bližnjega pa se je «Slovenec» hitro revanširal ter se je spustil nad privatno življenje «Narodovega» urednika. In z ozirom na plemenite dispozicije v našem časopisju je prav lahko mogoče, da pridejo sedaj pikantne anekdote iz obeh taborev na vrsto — ad majorem gloriam slovenske kulture. In temu se pravi pri nas «načelni boj».

Društvene vesti.

Društvo „Ljudski oder“ v Trstu priredi v dneh 24., 25. in 26. marca 1906 v veliki dvorani delavskega doma (ul. Boschetto 5. II. nad.) cikel treh znanstveno poljudnih predavanj o socializmu. Predava sodrug Anton Kristan iz Idrije. V soboto, dne 24. marca ob 8. uri zvečer: a) utopistični socializem; b) predzgodovina socialnega gibanja. V nedeljo, dne 25. marca ob 4. uri popoldne: a) Karel Marx; b) sedanje stanje socializma. V ponedeljek, dne 26. marca ob 8. uri zvečer: razne organizacijske oblike gospodarskega boja v sedanjosti. a) Strokovna organizacija, b) zadružna organizacija. Delavci! Prihitite v velikem številu na ta predavanja, da se natančneje seznanite o razvoju in razvijanju socializma in o različnih oblikah gospodarskega boja. Cena k vsakemu predavanju 20 vin. za osebo.

Umetnost in književnost.

Slovensko gledališče. V petek sta bili na ljubljanskem odru dve noviteti: Milana Begovića enodejanka «Venus Victrix» (Zmagujoča Venera) in Turgenjevlev «Tuji kruh». Ker je prva komedija iz peresa duhovitega hrvatskega pisatelja, druga drama pa delo glasovitega ruskega literata, je bilo gledališče sramotno slabo obiskano. Mogoče, da je to tudi nekoliko uplivalo na predstavo; v prazni hiši igrati, ni veselje. «Venus Victrix» je fina stvarca, ki obdeluje sicer že znan predmet — mož, ki ga znanost in literatura tako zanima, da zanemarja ženo — a je zanimiva vsled izborna naslikanega miljeja. Firenca v 15. stoletju. Doba visokega, estetičnega okusa, obenem doba kondoljerov. Bojev med sovražnimi mesti, politične razkosanosti. Milan Begović pozna italijansko kulturo zelo natanko in v svoji komediji je podal sliko, ki očara človeka. To je važno, kajti predmet sam je tak, da bi se dramica ravno tako lahko vršila v starem Rimu, ali pa v kakem modernem mestu. Za milje in za pravi stimung mora torej predstava skrbeti. To se ni zgodilo. Helenista Francesca, človeka zanešenega za starogrško literaturo, za plastike, za numigmatiko, skratka za arti-

kakor torba, v kateri je bilo le še nekaj rečenih rezancev. Svojo obljubo pa izpolni: Njen otrok je posvečen cerkvi.

X.

Vroč leto je bilo končano. Veljalo je mnogo potu, preden je bila žetev shranjena. Živina je že prignana s planin v velike hleve, posejano žito gleda krvavo rdeče iz polja, lastavice ne letajo več okoli starega zvonika, gozdovi so slekli zeleno letno obleko pa so razširili pisano suknjo po celi gori. Gotovo si pripovedujejo otroci drvarjev, igrajoči se pod drevjem, o lepi pisani suknji egiptovskega Jožefa, ki jim ga je gospod katehet v šoli tako lepo opisal. Sedaj je obleklo tudi drevje tako lepo pisano suknjico, rumeno, rdečo in rujavo. Ker gozd od spodaj tako lepo rdečkasto odseva, so si tudi gorski vrhovi lice, ki se smeje tako milo v dolino, pobarvali z zadnjo, od solnca izprošeno večerno zarjo in mazilo planinskega žara pomlajuje njih obraz, ki so vdrla tisočletja vanj razpoke in brazde.

Celo potok šumlja tišje kakor po leti, ne skače poredno čez pečine in nima niti za polovico toliko vode, kakor prej. Vsaka kapljica se obeša ob skale, kakor da noče zapustiti gorske domovine. Tudi rosa na travi se smehlja ves dopoldan z bliščečimi očmi solncu, pa se skrije potem v zemljo, da prespi zimo ob korenini kake rastline, s katero bode imela spomladi svatbo, da se porodi novo organično življenje.

Voda pa, ki mora dalje v širni tuji svet, poje žalostne pesmi za slovo. Pri vsaki skali v potoku poskakujejo šumljajoče kapljice v zrak, da si še enkrat ogledajo materinske gore, ki so jih porodile. Še zadnji solzni pogled, pa naprej v tujo ravnino, kjer mora prosti sin planin postati suženj, kjer mora nositi bremena na plečih in kjer se izgubi njegova čista nedolžnost v izlivih kloak. Ali naj se tolaži gorski potok s tem, da se tudi mnogim ljudem ne godi bolje, ki so kot otroci pili iz njegovega vira, ki so se kopali v njegovi čisti vodi, pa zapuščajajo domačijo, sledeči njegovemu toku

in morajo živeti kakor sužnji v tovarnah, ali pa se zaduše v nesnagi daleč, daleč od jasnega domovja?

Tako lepega jesenskega dne je čital kaplan v Gospojni že v jutranjem mraku, ob peti uri, svojo mašo. Imel je dolgo pot pred seboj. Daleč v dolini, kjer je mahova zibelka bistrega potoka, tam gori, kjer so se jele umaknile sočnim gorskim zeliščem, je živela stara vedeževalka v še starejši kolibi. Več kakor pet ur in je bilo treba dobremu pešču do zadnje hiše gospojinske župnije. Zato je bila tudi smrt predolga pot k siromašni hišici, kajti vedeževalka je bila že devetdeset let stara. A tudi ljudje so prišli redkokdaj sem gor. Samo solnce je videlo vsaki dan staro zgubančeno in vraskavo ženo, sedečo na leseni klopi pred kolibo, z molkom v suhih prstih, gledajočo s polslepimi očmi, ali še ne pride smrt. Ali solnce je rado grelo hladno kri v žilah, ki so se raztezale po rujavi koži kakor modre niti in je zadrževalo življenje v njih. Dalje prih.

stično lepoto, tako zanešenega, da je slep za živo lepoto poleg sebe, ni pogodil gospod Lier. Tako tudi kondoljer Alberigo (g. Nučič) in Gianello (g. Danilo) nista bila prav na svojem mestu. To so jima neznani tipi in menda ni nihče pojasnil glumcem atmosfere, v kateri se vrši dejanje. Dobra je bila gospa Danilova (Francescova soproga). Ogenj se je prezgodaj užgal. Soigra proti koncu je bila tako zmedena, da so se potrebne posameznosti popolnoma potopile. — Turgenjeva «Tuji kruh», delo socialnega značaja, je bilo dobro odigrano. To je v prvi vrsti pripisati gospodu Verovšku, ki je igral obubožanega plemiča Kuzovkina, očeta, ki prikriva svoje očetovstvo, dokler ga ne razdražijo tako, da skoraj ne ve, kaj govori. Uloga je krasna, a težavna, največ zato, ker zelo mika igralca, da bi karikiral. Gospod Verovšek se je tej nevarnosti s priznanja vredno rezervo izognil in je s tem dokazal, da še nikakor ni izgubil sposobnosti za seri-ozne vloge. Tudi ostali igralci so se tukaj lepo potrudili ter lahko pohvalno imenujemo gospo Kreisovo, izmed gospodov pa zlasti Nučiča, Dragutinovića in Danila.

—an.

Zločin v Courrieres.

Izključen je vsaki dvom. Vse tolažbe so bile jalove; kdor ni bil rešen v prvih urah po grozni katastrofi, je izgubljen. Smrt je imela strahovito žetev v courrierskih jamah in danes se ceni število mrtvih celo na 1500.

Po nalogu rudniške oblasti je proti ravnateljstvu uvedena kazenska preiskava. Vsled požara v jamah je moralo reševalno delo nekoliko dni počivati. V nedeljo je bil ogenj večinoma pogašjen, tako da se kmalu lahko zopet začne iskati trupla. Da bi bil v jamah še kdo živ, na to seveda ni misliti.

Strašna nesreča, pri kateri se je pokazala pregrešna brezbriznost podjetnikov in njih skrajna izkoriščevalna dobičkaželjnost, je zbudila rudarje po celem revirju in prva posledica katastrofe je stavka rudarjev po celem okraju. Dasiravno je razburjenost delavcev ogromna, kar je gotovo lahko razumeti, je vendar red popoln. Tudi pri demonstracijah se ni niti najmanj kalilo miru.

V nedeljo je korakalo do tisoč stavkujočih rudarjev na pokopališče v Billy-Montigny, kjer so defilirali pred grobovi žrtev katastrofe. Pred sprevodom so nosili tri rdeče zastave. Nad grobovi je govorilo več delavcev, ki so z zadoščenjem konstatirali povzdigo strokovnih društev, pa so močno napadali podjetniško družbo. Po demonstraciji je bil velik shod.

V nedeljo popoldan je bila razprava, katere so se udeležili zastopniki stavkujočih delavcev iz pokrajin Nord in Pas de Calais ter zastopniki družb. Poslednji so izrekli, da položaj sedaj sicer ni ugoden, da pa so pripravljene, zvišati plače jamskim delavcem za deset zunanji pa za pet odstotkov. Zastopniki delavcev so odgovorili, da nimajo pooblastila za pogajanje o koncesijah, temveč da se mo-

rajo v torek še zmeniti z delavci na konferenci v Lensu.

V stavki stoji 54.000 rudarjev. «Magdeburger Zeitung» poroča iz Pariza, da je minister Clemenceau svetoval podjetnikom, naj izpolnijo zahteve delavcev; na pomoč dr-žave proti rudarjem naj ne računajo.

Na zadnjem shodu stavkujočih je bil tudi minister Clemenceau, ki je govoril. Minister na shodu stavkujočih delavcev — to je avstrijskim čitateljem skoraj nerazumljivo.

Vsled nesreče so tudi belgijski delavci hudo prizadeti. Najmanj 400 izmed rudniških žrtev so bili Belgijci. Mnogo je takih, ki stanujejo v Belgiji, pa gredo vsaki ponedeljek čez mejo na delo, v soboto pa se vrnejo domov. Najhujše v nesreči je to, da po francoskem zakonu iz leta 1898 udove in sirote inozemcev nimajo pravice do nobene penzije. V belgijski zbornici je socialistični poslanec Maroille opozoril na strašno usodo zapuščenih družin in na nevarno delo rudarjev ter je naglašal, da je socialna naloga, zboljšati njih razmere. V Belgiji trpi prebivalstvo v raznih okrajih sedaj tudi hudo vsled velikih povedenj. Po cele vasi so uničene. Socialistični poslanec Pepin je zahteval dva milijona frankov za podpore v bedo zabredlemu prebivalstvu; klerikalni ministrski predsednik pa se je izrekel proti temu predlogu in je priporočil nesrečneže — privatni blagohotnosti in občinam, ki so same večinoma zelo siromašne. Socialisti v Bruslju so sklenili, da poskrbe sami za pomoč. V nedeljo ob 2. uri popoldan odkoraka 200 nabiralec s puščicami iz Maison du Peuple (ljudskega doma) po vseh ulicah ter bodo nabirali milodare. Župan je dovolil nabiranje od 2. popoldan do 9. zvečer. Nabrani denar bode v ponedeljek izročen županu in je namenjen žrtvam povodnji in courrierske nesreče.

Skrb vsake gospodinjice je posvečena družinski blaginji!

Kathreinerjeva Kneippova sladna kava

Je po Kathreinerjevem načinu svojega proizvajanja okusna, zdravju v prospeh in poceni, ima torej neprecenljive prednosti za vsako gospodinjstvo!

Poudarjajte pri nakupovanju izrečno ime Kathreiner in zahtevajte le izvirne zavoje z varstveno znamko župnik Kneipp.

Izjava.

Pri konferenci dne 18. prosinca je Karel Linhart pri seji zaupnikov trdil, da sem ga jaz ovadil radi hudodelstva in da sem vložil prošnjo za paznika pri trboveljski direkciji. Pri tisti seji sem zahteval, da se mi to dokaže in prosil, da se naj izvoli odsek treh mož, da to preišče, ker sicer smatram trditelja za najnesramnejšega obrekovalca in lažnika. Ker mi Linhart tega noče dokazati, izjavljam, da je lagal in me obrekoval.

V Trbovljah, dne 19. sušca 1906.

Franc Ratajc.

Delavci!

Kdor si hoče oskrbeti **trpežno blago**, naj se obrne naravnost na mojo firmo. Naročbe se izvršuje natančno in po meri.

A. Žakelj

čevljarški mojster v Žireh.

V Ljubljani je v sledečih tobakarnah «Rdeči prapor» naprodaj:

Blaž, Dunajska cesta.
Franzot, državni kolodvor, Sp. Šiška.
Kanc, Sv. Petra cesta.
Kušer, Sv. Petra cesta.
Pichler, Kongresni trg 3.
Svatek, Glavni trg.
Šešark, Šelenburgove ulice.
Velkavrh, Sv. Jakoba trg.
Weiser, Jurčičev trg.
Gostilna Traun, Glince pri Viču.

V Trstu:

Lavrenčič, Piazza Caserma.

V Gorici:

Krebelj Peter, Kapucinske ulice 1.

Na Reki:

Ricardo Camera, Corso 16.

Sodrugji, Delavci, berite in širite svoj list „**Rd. prapor**“!

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v nobeni delavski hiši.

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v nobeni gostilni, kavarni in brivnici, kamor delavci zahajajo.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje:

za celo leto K 5.44, za pol leta K 2.72, za četrt leta K 1.36. — Za Nemčijo: za celo leto K 5.96, za pol leta K 2.98, za četrt leta K 1.49. — Za Ameriko: Za celo leto K 7.28.

Posamezne številke stanejo 10 vin.

Zaloga in tovarna

pohištva vsake vrste

Aleksandra Levi Minzija

Trst — Piazza Rosario 2 — Trst

(šolsko poslopje).

Bogat izbor v tapeterijah, zrcalih in slikah. — Ilustriran cenik gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene brez konkurence. — Predmeti se postavijo na brod ali železnico, ne da bi se za to kaj računalo.

Kavarna

„**Unione**“

preje „**Tedesco**“

se priporoča cenjenim sodrugom najtopleje. Na razpolago so vsi važni in slovenski, italijanski in nemški listi. Vse pijače poceni. Napitnina je izključena.

Prva kooperativistično urejena

gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izvrstna vina. Dalmatinska vina, direktno od organiziranih sodrugov v Dalmaciji. Vedno dobra kuhinja. Na razpolago «Rdeči Prapor», «Arbeiter-Zeitung» in «Laboratore».